

Wojciech Rafałowski

Uniwersytet Warszawski
Wydział Socjologii¹
ORCID: 0000-0001-9427-0674

Recenzja książki Simona Lanza *No Substitute for Competence. On the Origins and Consequences of Issue Ownership* (ECPR Press / Rowman & Littlefield International, 8 stycznia 2020)²

Teoria *issue ownership* współcześnie należy do najważniejszych paradygmatów wyjaśniających zwycięstwa i porażki wyborcze indywidualnych kandydatów i partii politycznych rywalizujących o władzę w reżimach demokratycznych. Funkcjonuje obok tradycyjnego podejścia opartego na pracach Anthony'ego Downs'a (1957), wiążącego poparcie dla danej siły politycznej z bliskością w przestrzeni ideologicznej. Uzupełnia także wywodzące się ze Szkoły Michigan (Campbell i in. 1960) wyjaśnienia związane z identyfikacją partyjną. Paradygmat ten został zapoczątkowany przez Iana Budge'a i Denisa Farlie (1983) oraz Williama Rikera (1993), a nazwany przez Johna Petrocika (1996), i dominuje we współczesnej literaturze dotyczącej kampanii wyborczych. Pomimo swojej pozycji w politologii zachodniej pojęcie *issue ownership* nie doczekało się polskiego odpowiednika, a teoria nie jest przywoływana w krajowym piśmiennictwie.

Fundamentalne twierdzenie tej koncepcji mówi, że o zwycięstwie decyduje sformułowanie wyboru politycznego podczas kampanii w taki sposób, który daje przewagę danemu aktorowi. Partie i kandydaci uczestnicząc w rządach, zgłaszając projekty ustaw, głosując, a także głosząc określone postulaty polityczne, budują swoją reputację w odniesieniu do określonych postulatów. I tak, na przykład, partie socjaldemokratyczne są bardziej wiarygodne, gdy podnoszą kwestie ochrony praw pracowniczych, państwa opiekuńczego czy ochrony dyskryminowanych mniejszości niż gdyby próbowały zgłosić postulat obniżki

¹ E-mail: rafalowskiw@is.uw.edu.pl

² Recenzja powstała w ramach realizacji projektu „Pozaprogramowe charakterystyki partii politycznych i ich wykorzystanie w kampanii wyborczych” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy nr UMO-2018/31/D/HS5/01171 w ramach konkursu Sonata 14.

podatków dla najbogatszych. Ten mogą wiarygodnie głosić partie liberalne. W Stanach Zjednoczonych demokraci uzyskują przewagę, gdy nagłościonym w przestrzeni publicznej problemem staje się opieka zdrowotna, edukacja czy zasiłki dla bezrobotnych. Republikanie zyskują, gdy kwestiami dominującymi są prowadzenie wojny czy realizacja strategicznych celów w stosunkach międzynarodowych. Partie te uchodzą za bardziej kompetentne w rozwiązywaniu problemów przypisanych im w świadomości wyborców. Wygrywają wybory wtedy, gdy w debacie publicznej dominują problemy, w rozwiązywaniu których uchodzą za bardziej kompetentne.

Teoria *issue ownership* doczekała się rozmaitych opracowań i badań w postaci studiów przypadków obejmujących pojedyncze wybory czy kraje, które potwierdziły doniosłość podejścia oraz wpływ postrzeganej kompetencji polityków na skłonność do głosowania na nich. Oprócz tradycyjnego, kompetencyjnego aspektu zjawiska wyróżniono wymiar asocjacyjny *issue ownership*, który oznacza, że partia jest kojarzona z pewnym zagadnieniem politycznym, ale niekoniecznie postrzegana jako najbardziej kompetentna, aby go rozwiązać. Przykładem mogą być postawy wobec partii skrajnej prawicy poświęcającym wiele uwagi imigracji, które jednak w wielu krajach nie uzyskują masowego poparcia i wcale nie są postrzegane jako najbardziej kompetentne, aby sobie poradzić z tym problemem.

Aż do ukazania się książki będącej przedmiotem tej recenzji teoria *issue ownership* nie doczekała się jednak weryfikacji w formie badań porównawczych obejmujących wiele krajów, nie określono jej zasięgu obowiązywania ani warunków, które powinny być spełnione, aby wyborcy kierowali się podczas głosowania w wyborach kompetencją podmiotów politycznych w ważnych dla nich sprawach. Książka Simona Lanza wypełnia tę lukę. W swoich analizach badacz uwzględnił zachowania i postawy wyborców w prawie 30 krajach świata, wśród których większość stanowią europejskie demokracje (w tym Polska), ale znajdują się też państwa takie jak Australia, Nowa Zelandia, Korea Południowa czy Stany Zjednoczone. Podstawą doboru obserwacji jest dostępność danych w porównawczych zbiorach takich jak Comparative Study of Electoral Systems, ParlGov, Comparative Manifesto Project i Comparative Political DataSet.

Przedstawiona w książce analiza obejmuje następujące pytania badawcze: (1) Co wpływa na przypisywanie aktorom politycznym kompetencji lub jej braku w odniesieniu do konkretnych kwestii? (2) Czy wpływ postrzeganej kompetencji partii w sprawach ważnych dla wyborcy na skłonność do popierania tej partii jest zależnością uniwersalną i czy jej natężenie jest moderowane przez identyfikację partyjną oraz bliskość ideologiczną partii i wyborcy? (3) Czy wpływ postrzeganej kompetencji na głosowanie zależy od formy systemu

partyjnego, tj. jego poziomu fragmentacji i polaryzacji ideologicznej? Odpowiedzi na postawione pytania autor uzyskuje przy zastosowaniu adekwatnej do tego typu problemów metodologii ilościowej. W analizach statystycznych stosuje podejście bayesowskie, które dopiero zyskuje uznanie i popularność wśród badaczy polityki i dla wielu odbiorców książki może być nieco hermetyczne. Na szczęście szczegółowe hipotezy i wnioski są przedstawione w sposób bardzo przejrzysty i ich zrozumienie nie wymaga znajomości zastosowanych przez autora technik modelowania. Warto jednak uważnie przeczytać rozdział metodologiczny książki, gdyż zawiera on informacje o stosowanych źródłach danych i pomiarze kluczowych zmiennych.

Wyniki dotyczące pierwszego z pytań badawczych przedstawiono w rozdziale 5 pt. *Sources of issue ownership*. Autor wykazuje, że we wszystkich badanych krajach pozytywny wpływ na postrzeganą kompetencję partii politycznych dotyczącą rozwiązania najważniejszych problemów z punktu widzenia wyborcy (MIP) mają identyfikacja partyjna wyborcy oraz mały dystans ideologiczny między wyborcą a partią. W zdecydowanej większości krajów potwierdzono też związek między naciskiem kładzionym w kampaniach wyborczych na poszczególne kwestie i jakością sprawowania władzy a postrzeganą kompetencją w rozwiązywaniu ważnych problemów.

W rozdziale 6 pt. *Issue ownership voting* we wszystkich krajach uwzględnionych w badaniu potwierdzono występowanie wpływu postrzeganej kompetencji w kwestiach ważnych dla wyborcy na sposób głosowania. Wyniki te uzyskano przy kontroli identyfikacji partyjnej oraz dystansów ideologicznych. Wykazano też wiarygodny moderujący główną badaną zależność wpływ tych dwóch czynników. Osoby identyfikujące się z daną partią oraz zajmujące bliską jej pozycję na spektrum ideologicznym w mniejszym stopniu kierują się oceną kompetencji przy dokonywaniu wyborów politycznych.

W rozdziale 7 pt. *Issue ownership voting across contexts* zbadano wpływ wybranych charakterystyk systemu partyjnego na związek między postrzeganą kompetencją ugrupowań politycznych a głosowaniem na nie. Nie stwierdzono występowania postulowanych zależności. Fragmentacja i polaryzacja nie wywierają wpływu na występowanie efektów charakterystycznych dla logiki *issue ownership*.

Zaprezentowane analizy robią wrażenie rozmachem i mają fundamentalne znaczenie dla zrozumienia zachowań wyborczych we współczesnych demokracjach. Ukazują uniwersalne znaczenie logiki związanej z teorią *issue ownership* i mechanizmów z nią powiązanych. Analiza statystyczna, chociaż hermetyczna nawet dla osoby względnie obytej z analizami ilościowymi, jest przejrzysta, a wnioski i implikacje dobrze wyeksponowane. Należy podkreślić, że wśród badanych krajów znalazła się Polska, więc uzyskane wyniki

można aplikować do realiów politycznych naszego kraju. Oznacza to też pilną potrzebę znalezienia polskiego odpowiednika terminu *issue ownership* i wprowadzenia pojęcia nie tylko do piśmiennictwa naukowego, ale także do dydaktyki na kierunkach zajmujących się zachowaniami wyborczymi, takich jak politologia czy socjologia polityki.

LITERATURA PRZYWOŁANA

- Budge Ian, Farlie Dennis (1983) *Explaining and Predicting Elections*, London: George Allen & Unwin.
- Campbell Angus, Converse Philip E., Miller Warren E., Stokes Donald E. (1980), *The American Voter*, Chicago: University of Chicago Press.
- Downs Anthony (1957), *An Economic Theory of Democracy*, New York: Harper & Row.
- Petrocik John R. (1996), *Issue ownership in presidential elections, with a 1980 case study*, „American Journal of Political Science”, 40 (3), s. 825–850.
- Riker William H. (1993), *Political interaction in the ratification campaigns. In Agenda formation*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.